

זכרון עולם

האשה
החשובה ודפית
צדקה וחסד

מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות
הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ד חשוון תשפ"ז

מסכת ברכות ל"ז-מ"ג ♦ עוקצין ב', ד' - ב', י'

גליון מס' 1431

♦ **מקח טעות** שהקונה נהנה ממנו

♦ **תחזיר את הקעקוע** תקבל את הכסף...

♦ **מכירת בשר בכור** שלא נבדק אם יש בו מום

♦ **מכירה בשוגג** של חפצים אסורים

♦ **הנתיבות המשפט** - העובר בשוגג על איסור דרבנן, לא עבר איסור! ♦ החילוק בין איסור מן התורה לאיסור מדרבנן

♦ **את המאמר הנוכחי** נפתח בציטוט הלכה של הרמב"ם המדוברת רבות בספרי האחרונים.

השבוע בגליון

♦ **האם אותר הסלע המבוקש** שנים כה רבות?

♦ **מיהו כבש?**

♦ **גזע המרינו** נטול אליה

♦ **שינוי מחמת תנאי הסביבה**, אינו משנה את מינו של בעל החיים

♦ **כבשים גבוהים** מגמל

♦ **שתיית מים בפני רבים**

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

קנידאלאך

הן היו עשויות מקמה, מעט ביצה, מלח ואולי עוד משהו, אם היה, אך ערכן עלה על שדות התבואה שבהן גידלו את החיטים, לולי התרנגולים שמהן הובילו את הביצים ומכרות המלח גם יחד. היו אלה קנידאלאך עם טעם גן-עדן וריח...

★ ★ ★

לומדי התורה שמחים בה בכל יום, ואלה הדבוקים בה בכל מאומם ולפיכך גם אשרם עצום ורב, מסוגלים לצאת בריקוד בכל רגע. מרוב אושר, **לפנינו** מעשה מופלא על שמחת תורה מיוחדת במינה.

לפני שנים אחדות נפטר הגאון רבי אריה לייב באקשט זצ"ל, ראש ישיבה בדטרויט שבארצות הברית. רבי אריה לייב היה מתלמידי ישיבת מיר בפולין ובשנחאי ונודע כאחד מבחיריה, ולימים העמיד תלמידים הרבה בישיבתו. לאחדים מתלמידיו סיפר רבי אריה לייב את המעשה הבא.

שני שדכנים הציעו לפניו הצעות שידוכין. השידוך האחד, משפחה מכובדת בעלת יחס, מפורסמת ובעלת שם. השידוך האחר - משפחת רוגוב. אבי משפחת רוגוב היה תלמיד חכם ורב חשוב, ורבי אריה לייב התקשה לבחור בין שתי ההצעות ולפיכך ניגש להתיעץ עם רבו המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל.

כאשר שמע רבי יחזקאל את פרטי שתי ההצעות הגיב ואמר:

הרב רוגוב כיהן כרב בעיירה קטנה. כנהוג באותם ימים היו בחורי ישיבה ניגשים לשוחח בלימוד עם רב המקום, וכדרכה של תורה היו נושאים ונותנים

דף לז/א השוחט את הבכור ונודע שלא הראהו

מקח טעות שהקונה נהנה ממנו

דין תורה מעניין התרחש לא מכבר בפני אחד מבתי הדין. התובע והנתבע התדיינו ביניהם, על סברות ושיטות מן הראשונים ומן האחרונים, לא פחות.

תחזיר את הקעקוע תקבל את הכסף... מעשה שהיה כך היה. יהודי שלא היה מודע לאיסור כתובת קעקע, אשר לפיו יהודי אינו רשאי לקעקע צורות על גופו, פנה ליהודי אחר שעסק במקצוע זה, שגם הוא לא היה מודע לאיסור זה, וביקש ממנו שיאייר צורה מסויימת על גופו. ימים מספר לאחר ביצוע הטיפול, התובע התוודע לכך, כי הוא טומן בחובו מכשול הלכתי חמור, שכן, התורה אסרה על עשיית כתובות קעקע. או אז, התובע ביקש את כספו בחזרה, ואילו הנתבע טען, השב את שקיבלת, ואחזיר לך את כספך... לא. למען האמת הוא לא טען זאת, או יותר נכון, הוא לא היה צריך לטעון זאת. שכן, בבסיסו של דין תורה שכזה תלויה ועומדת הטענה, כי כל עוד הלקוח נהנה מן החפץ שנרכש על ידו, מה לו כי ילין.

עם מי הצדק, ומה פסק בית הדין? על כך בהמשך. תחילה נפתח בסוגייתנו.

כאשר אדם רוכש חפץ, הוא והמוכר יודעים, כי אם יימצא בו פגם, המקח בטל. או אז, הקונה יחזיר את החפץ לידי המוכר, וזה ישלשל לידיו את דמיו. ואילו במקרה שהקונה השתמש בחפץ ונהנה ממנו, עליו לקזז מדמי המקח את דמי הנאתו, כפי שאדם שאכל פרי מתוך מחשבה שהוא שלו, צריך לשלם לבעליו את דמי הנאתו (אף במקום שאין עליו חיוב גזילה, עיי' כתובות לב/ב ובתוס' שם, ובב"ק קיב/א).

מכירת בשר בכור שלא נבדק אם יש בו מום: משנתנו עוסקת בברנש שלא שעה לדברי חכמים, ומכר בשר בכור שנולד קדוש, טרם הראהו לחכם שיבדוק אם יש בו מום אם לאו. מצבו של הבכור מוגדר כספק, שכן אין יודעים אם להאמין לבעל הבהמה הטוען שהיה בו מום, ולפיכך יש לקבור את בשרו. המוכר, קובעת המשנה, יחזיר לקונה האומלל את כל כספו, הן אם הבשר כבר נאכל על ידו, והן אם הוא לא נאכל על ידו.

שני חלקים במקרה שלפנינו. הכל יודו ויבינו, כי על המוכר להחזיר לקונה את דמי הבשר שטרם נאכל על ידו, שכן, עליו לקבור אותו ואין לו בו כל שימוש, ואין זה שונה מכל עסקה הבטלה עם הוודע העובדה, כי החפץ הנרכש אינו בר שימוש. ברם, מה לגבי הבשר שהקונה כבר בישל וסעד בו את לבו. כלום הקונה לא השתמש בחפץ הנרכש, האם הוא לא נהנה ממנו? הלמאי על המוכר להשיב לו את כל הדמים, יש לקזז את דמי הנאת הקונה.

ובכן, שתי גישות חלוקות ישנן בנידון.

זעילוי נשמת

מרת **שולמית** ע"ה
ב"ד שלמה לייב ז"ל
נלב"ע י"ז בחשוון תשפ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י
הר"ר **דב פריימן** ומשפחתו שיחי - רחובות

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אייזיק אורנשטיין** ז"ל
ב"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע ט"ו בחשוון תשל"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידיו
הר"ר **אשר אורנשטיין** ומשפ' שיחי - חיפה

זעילוי נשמת

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל
בן הרה"ג
רבי שמעלקא הלוי זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ג מר חשוון תשמ"א
תנצב"ה
הונצח ע"י בני משפחתו שיחי

זעילוי נשמת

מרת **שולמית** ע"ה
ב"ד שלמה לייב ז"ל
נלב"ע י"ז בחשוון תשפ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י
הר"ר **דב פריימן** ומשפחתו שיחי - רחובות

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אייזיק אורנשטיין** ז"ל
ב"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע ט"ו בחשוון תשל"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידיו
הר"ר **אשר אורנשטיין** ומשפ' שיחי - חיפה

קנס מדרבנן: רש"י (ד"ה "ויחזיר להם הדמים") כותב, כי חכמים חייבוהו להחזיר את הדמים משום קנס. הוא אומר, חכמים קנסו את המוכר לשלם לקונה את מלא הסכום, בלא קיזוז דמי הנאתו, לבל ישוב לזלזל בתורת ישראל.

הנאה מאיסור אינה הנאה: ואילו הסמ"ע (י"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ה) נותן טעם נוסף. לדבריו, אין להחשיב את הקונה כמי שנהנה מאכילת הבשר, שהרי יהודי כשר הוא, וכלום לא היה נהנה יותר, לו היה נמנע מאכילת הבשר הלזה? ודאי, הוא קובע, שהנאתו אינה קרוייה הנאה כלל, וממילא אינו נחשב כמי שהשתמש בחפץ ואין צורך בקנס כדי לפוטרו.

מכירה בשוגג של חפצים אסורים: ההשלכה ההלכתית הבולטת שבין שתי הגישות היא לגבי מכירה בשוגג של מאכלים או חפצים אסורים, שבמקרה זה אין כל עילה לקנוס את המוכר, ויש להתבונן על המקרה מן הזווית הממונית בלבד. לפי השיטה הראשונה, הקונה שאכל את המאכל, או השתמש בחפץ, מיצה את ההנאה המושלמת ממנו, ויש לקזז את דמיה מדמי המקח המוחזרים לו (ש"ך י"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ה). ואילו לפי הסמ"ע, הקונה לא נהנה כלל, והוא רשאי לדרוש את מלא כספו בשנית.

נשוב לבית הדין ולשני המתדיינים על כתובת הקעקע.

במקרה דנן, באנו למחלוקת בין שתי השיטות הנזכרות. שכן, לפי השיטה הראשונה, שחכמים קנסו את המוכר במזיד בכור שלא נבדק, במקרה שלפנינו הנתבע לא עשה את האיסור במזיד, שהיה סבור שהוא מותר, וחכמים לא קנסו אלא את המזיד. ואילו לפי הסמ"ע, אין זה משנה אם הנתבע עשה את שעשה בשוגג ובמזיד, לעולם מקח טעות יש כאן, ועליו להחזיר לתובע את כספו.

דף לז/א, השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה

ה"נתיבות המשפט" - העובר בשוגג על איסור דרבנן, לא עבר איסור!

את המאמר הנוכחי נפתח בציטוט הלכה של הרמב"ם המדוברת רבות בספרי האחרונים.

החילוק בין איסור מן התורה לאיסור מדרבנן: הרמב"ם פוסק (הל' מכירה פרק ט"ו הל' י"ד): "המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור, פירות ונמצאו טבלים, יין ונמצא יין נסך, מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים, וכן כל המוכר דבר שאסור לאוכלו מן התורה כך הוא דינו... אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם היו הפירות קיימין מחזיר את הפירות ונוטל את דמיו, ואם אכלן אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום". לדעת הש"ך (י"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז), כוונת הרמב"ם היא, שאם הקונה אכל את המאכל שאסור מדרבנן, המוכר אינו צריך להחזיר לו מאומה מדמי החפץ. הבה נעמוד על הדברים שלב אחר שלב.

המחסר מממון חברו להנאתו, משלם כדמי הנאתו: הלכה זו של הרמב"ם מושתתת על כלל בדיני ממונות הקובע, כי המחסר מממון חברו לצורך הנאתו, משלם לפי ערך הנאתו ולא לפי חסרון בעל הממון. כלומר, הנהנה מממון חברו, וחבירו לא נחסר מאומה, אינו צריך לשלם - זה נהנה וזה לא חסר (עיי' ב"ק כ"א, א, ובשו"ע ח"מ סי' שס"ג סעי' ו'). ברם, אם בעל הממון נחסר קמעא, אזי, על הנהנה לשלם את מלא דמי הנאתו, ולא רק כפי שיעור חסרונו של בעל הממון (עיי' כתובות ל"ב תוס' ד"ה "לא").

זוהי הסיבה לכך שהרמב"ם הורה, כי הקונה אשר אכל את המאכל שאסור מדרבנן, אינו רשאי לדרוש החזר חלקי בטענה שמאכל שאסור מדרבנן שווה פחות ממאכל שאינו אסור, שכן, הנאתו היתה מושלמת, וכאמור, הנהנה מממון חברו, משלם כדמי הנאתו, ולא כדמי חסרונו.

ללא ספק מספר בלתי מבוטל מקוראי הגליון זעים על מקומם בחוסר נוחות. קשה, כמעט בלתי אפשרי, לקרוא על כך, שאדם שאכל מאכל שאסור מדרבנן, נחשב כמי שמיצה את הנאתו מן המאכל, עד כדי כך, שאינו רשאי לדרוש אף לא פרוטה מן הסכום ששילם על החפץ. הרי הוא שילם עבור מאכל כשר, וכעת הוא נהנה באופן פגום, מדוע, איפוא, הרמב"ם לא שקלל את ההנאה הפגומה בתוך מכלול הנתונים, ולא הורה כי על המוכר להחזיר לקונה את דמי הסכום המהווים את ההבדל שבין הנאה צרופה להנאה פגומה.

גאון ישראל, בעל "נתיבות המשפט" (סי' רל"ד ס"ק ג'), נכנס אל לב לבה של השאלה העצומה, ויצא הימנה עם חידוש עצום ורב עוד יותר, שעורר סערה תורנית שלא רבות נודעו כמותה.

איסור "חפצא", ואיסור "גברא": העובר על איסור דרבנן בשוגג, קבע ה"נתיבות המשפט", אינו עובר על כל איסור! שכן, יש הבדל מהותי בין איסור מן התורה לאיסור מדרבנן. מאכל האסור מן התורה, אסור בעצמותו, איסור "חפצא". ברם, כאשר חכמים הורו ליהודי, אל תאכל מאכל פלוני, הם הטילו עליו, על היהודי, איסור "גברא", שלא ימרה את פיהם, כמאמר התורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", אך המאכל לא הפך למהות אסורה. מעתה, כאשר יהודי עובר על איסור דרבנן, הוא נתבע על כך שהמרה את פי חכמים, אך אין זה נחשב שאכל מאכל אסור (עיי' "שערי יושר" שער א' פ"י ותורת חסד שם).

בדברי תורה, מתוכחים, שוקלים וטרים, עד ששני הצדדים מסכימים ביניהם. הסכת ושמע: רעייתו של הרב רוגוב היתה עומדת תדיר מאחורי היולון כאשר בעלה היה משוחח בלימוד עם בחורי הישיבה. היה ובחורי הישיבה 'ניצחו' את בעלה - ניצחו, ושבה לענייני הבית. היה ובעלה 'ניצח' את בחורי הישיבה - מיד נפתה להכין קנידאלאך למרק! היה זה מאכל של יום טוב, ויום שבו בעלה הרב זכה שתתקבל דעתו בהבנת הסוגיה בליבוניהם של בחורי ישיבה למדנים, היה יום חג עבודה, יום חג הראוי להכנת מאכל של יום-טוב! **שמע** נא אריה לייבו! סיים המשגיח רבי יחזקאל, על משפחת השידוך האחר שהוצע לך לא שמעתי סיפור מסוג זה... עצתי לך: השתדך עם משפחת רוגוב! בת אשר גדלה בבית שזכה, תוכל להעניק לך את התנאים הנדרשים לגדול בתורה!

★ ★ ★

זהו מעשה מרגש ביותר, המעניק הצצה אל אחורי הפרגוד של משפחה אשר זכתה לחתן גדול בתורה. זכות זו אינה באה באקראי אלא מתוך חיים רצופים ועקביים של הוקרת לימוד התורה. **זה** לא חייב להיות דווקא קנידאלאך, זה יכול להיות גם אפיית עוגה בבית מתוך שמחה של מצווה לרגל סיום מסכת, או הליכה משותפת לתנות הספרים כדי לרכוש לאבא את המסכת החדשה שמתחילים ללמוד במסגרת הדף היומי. שמחה אמיתית מתפרשת על כל ימות השנה, מתפרצת מאליה בביטויים שונים, וטובעת את חותמה על הדור הצעיר.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מחפשים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
עכשיו! *3029

חודש ראשון התנחות חנינא

פנינים

דף לז/א על אלו מומין

מם - מום

פסוק יש בתורה, שכל מילותיו מסתיימות באות מ (וישלח לב/טו): "עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואליהם עשרים".

בעל הטורים (שם) מבאר, כי רמזו רמזה תורה, שכל אלו בעלי מומים היו: מם - מום. וכל כך למה? - כדי שעשו הרשע לא יקריבם לעבודה זרה...

דף לז/ב יכול יפדו על מום עובר

אהבת תורה

בסוגייתנו מבואר, כי בכור אינו יוצא מקדושתו על ידי מום עובר, אלא על ידי מום קבוע בלבד.

הקדמה לפרקנו ישמשו דברי ה"חפץ חיים" זצ"ל (בספרו "תורת הבית", פ"ז) על אודות אהבת התורה ועמלה: "לך נא וראה גודל יגיעתם לתורה, שאפילו להשיג איזה פרט קטן שנחסר להם היו מתרצים להתבזות בתכלית הבזיון, ואף כדי להשיג הפרט ההוא **וכדאיתא** בגמרא (סנהדרין ב/ב): "אמר רב, שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועי בקר כדי לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר".

הרי שאפילו בעבור ידיעה קטנה היה מתרצה להתבזות ולדור אצל אנשים פחותים משך זמן רב, שאפילו לשאר בני אדם היה דבר זה בזיון גדול, וכל שכן לאיש רום המעלה כרב, אכן, בשביל חביבות התורה היה מתרצה על הכל.

ואנו, בעוונותינו הרבים, שנחסר לנו ידיעת כל התורה קשה לנו לפעול בעצמנו ליסע מביטנו לאיזה מקום תורה כדי להשיגה, ואפילו מי שמתרצה לנסוע - הוא מקפיד שיהיה מזונו דרך כבוד דוקא...

אין זאת כי אם שאין אנו מכירים את גודל ערך קדושת התורה! - - -".

דף מג/א מומין אלו בין קבועין בין עוברים פוסלין באדם

רשימת כהנים

בתקופה מסויימת ה"חפץ חיים" זצ"ל התעורר להכין את עם ישראל לקראת ביאת המשיח ולבנין בית המקדש, והוא שלח לכל הרבנים, שמאחר שיש להתכונן לעבודת הקרבנות, כדאי לרכז רשימות מסודרות של כל הכהנים הכשרים לעבודה.

הגרי"ז מבריסק זצ"ל שלח בתגובה רשימה שהכילה פירוט מדוייק, כמה כהנים בעירו כמה מהם זקנים, כמה צעירים, וכמה בעלי מומים ופסולים לעבודה...

לפיכך, המוכר מאכל האסור מדרבנן אינו נתבע להשיב לקונה את דמי המאכל שכבר נאכל, שכן, הקונה שאכלו בשוגג, נהנה ממנו ולא עבר על כל איסור! מה יתאונן הקונה? (ועיי' "מחנה אפרים" הל' אונאה סי' כ"ו, וב"דברי חיים" נזק"מ סי' א').

כדי לקבל את הרושם הנכון על התגובה הרחבה לה זכה חידושו, די אם נציין, כי בספרי ההלכה והפסיקה ניתן למנות שנים עשרה תמיהות, שונות זו מזו. אחת מהן קשה ופשוטה: נפסק להלכה (יו"ד סי' קכ"ג סעי' כ"ו ברמ"א), כי השותה בשוגג יין גויים, האסור מדרבנן, צריך כפרה. לפי ה"נתיבות" אין זה מובן, שכן, לא עבר כל עבירה, ששוגג היה.

האחרונים מעניקים הסבר נפלא לביאור דברי הנתיבות, כי אינו מתכוון בדבריו לכל מקרה של שוגג, אך דומה, כי נאלץ להתייחס אליו במקום אחר בעתיד, אי"ה, מחמת חוסר מקום.

דף לז/ב-לח/א

האם אותר הסלע המבוקש שנים כה רבות?

כידוע, קיימות שתי שיטות לחישוב שיעורי חז"ל בטפח, אמה, אגודל, רביעית, כזית, כביצה ועוד. המחלוקת קיימת שנים רבות, אך בדור האחרון היא נודעה כמחלוקת ה"חזון איש" זצ"ל והגאון רבי חיים נאה זצ"ל, משום ששני האישים הדגולים כתבו על נושא זה ותרגמו את השיעורים לפי המידות הנקוטות בזמננו. לשם הדגמה נציג את הטפח, של"שיעור חזון איש" הוא 9.6 ס"מ ול"שיעור רבי חיים נאה" הוא 8 ס"מ. בשיעור טפח בלבד, ההבדל אינו בולט כל כך, אך הוא גדל והולך ככל שמתרבה השטח שיש למדוד.

ספרים רבים נכתבו אודות בירור השיטות, הוכחות, דחיות, ראיות, קושיות ותירוצים, מן המשניות, מן הגמרא ומן המדרשים.

סלע נירונית: אחת ההוכחות, לכאורה, שהתגלעו בשנים האחרונות ממש, לא עלתה לפני כן על שולחן הפוסקים, מן הסיבה הפשוטה - היא התגלתה רק לאחרונה. במה דברים אמורים? בסלע נירונית, המוזכר בסוגייתנו.

חז"ל השתמשו מספר פעמים במטבע בשם סלע, כדי לציין גודל מסויים. בגמרא (חולין נ/ב נאמר, כי "נקדרה כסלע טריפה, שאם תמתח תעמוד על טפח". גמרא זו מתייחסת לשיעור חור באבר של בעל חיים, שמחמתו בעל החיים נחשב טריפה. בעלי התוספות (ד"ה "לכשתמתח"), והרא"ש (פ"ג סי' ל"ג), מפרשים, כי קוטר הסלע המדובר הוא שליש הטפח.

לו רק היינו מצליחים לאתר את הסלע המדובר, מיד היתה מונחת לפנינו מידת הטפח המדוייקת. דא עקא, שקיימים שבעה סלעים שונים, בעלי מידות שונות, החל מסלעיו של אלכסנדר מוקדון, אשר מלך בראשית ימי בית שני, וכלה בסלעים שהוטבעו על ידי מלכות הסאסאנים הפרסית, אשר שלטה בבבל בימי האמוראים, ולכל סלע צורה שונה מלזולתו.

ברם, דברי גמרתנו משלימים את התמונה. רב נחמן אומר, כי הסלע המדובר על ידי חז"ל, קטן מ"סלע נירונית". בשנים האחרונות נמצאו אלפי סלעי נירונית, סלעים שהוטבעו על ידי נירון קיסר שמלך בשלהי תקופת בית שני. על כל סלע מוטבעת דמותו של נירון קיסר, בתוספת הכיתוב "נירון אוגוסטוס" מצידה האחד, ובצידה השני מוטבעת דמות עיט וענף עץ דקל. רבים מן הסלעים מוצגים במוזיאונים שונים ברחבי העולם, וקוטלגו בקטלוגים לענייני מטבעות עתיקות. היקפו של סלע זה הוא שמונה ס"מ בקירוב.

חשיפה זו, מסייעת, לכאורה, לשיעור הגר"ח נאה זצ"ל, והיא נידונה רבות בבתי המדרשות ובספרות ההלכתית (עיי' בכל הנ"ל בספר "מידות ושיעורי תורה" עמ' י"ז, קנ"ט-קס"ו, ושם בעמ' קס"ה תמונת סלע נירונית בגודל מדוייק. ועיי' שם עמ' ק"ס בהערה, שנמצאה גם סלע נירונית בקוטר 2.8 ס"מ שהיקפו כ- 8.8 ס"מ, ועיי' שם בעמ' י"ז שלא נמצא סלע נירונית גדולה מזה). אולם, אין להתעלם מן העובדה, כי רש"י (שם), חולק וסובר כי מדובר על סלע שקוטרו שני שליש הטפח, ומכאן שסלע הנירונית שנמצא, אינו תואם לסלעים שחז"ל השתמשו בהם כדוגמא [עיי' בשו"ת רבי עזריאל הילדיסהימר זצ"ל ח"א סי' ר"י שאין לסמוך על ראיות ממטבעות עתיקות. ועיי' בספר "מידות ושיעורי תורה" בהקדמה מש"כ ע"ד].

דף לח/א כל שאין לו תוך בכלי חרס

אוויר כלי חרס

בין הנושאים הנלמדים השבוע בדף היומי, אנו נדרשים גם לדינים המיוחד של כלי החרס, אשר אינם נטמאים ככל הכלים. כל כלי שנגעה בו טומאה, הרי הוא טמא, ואילו החרס 'מיוחס'. טומאה הנוגעת בדפנותיו החיצוניות, אינה משפיעה עליו מאומה, ואילו טומאה החודרת לתוכו, מטמאה אותו גם אם לא נגעה בו, אלא די בכך שהיא נכנסה לחללו של הכלי, אף אם לא נוצר כל מגע בין הטומאה לבין הכלי.

בשורות הבאות, נתמקד בחקירה יפה לגבי מהות דין הטומאה של כלי החרס.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובדאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה!"

מרן שר התורה
הג"ר קנייבסקי זצוק"ל

מרן ראש הישיבה
הג"ר אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: 3764*

הוא מסיים את תשובתו בציטוט דיוק נפלא של המלבי"ם. עיתים שהתורה מכנה את הכבש 'כבש' ועיתים שהיא מכנה אותו 'כשב'. שמו 'כבש', אומר המלבי"ם, בא על שם שצמרו של הכבש מתכבס, שהוא משמש לבגדים. ואילו שמו 'כשב' בא לו "מצד חוזק גופו, כש, עב, כמו שמנת עבית כשית, והוא מצד אלייתו", שהיא שמנה וגדולה. יש להבחין, אומר המלבי"ם, כי רק במקומות שבהם מצויין כי יש להקריב את האליה, הוא מכונה 'כשב'. נמצאנו למדים, אומר בעל "שבט הלוי", כי השם 'כבש' יאה גם לכבש נטול אליה, ורק השם 'כשב' מתעטר על הכבש בעל האליה. לפיכך, לגבי שאר דיני התורה, לבד מאשר קרבנות שלגביהם יש להסתפק, כבש נטול אליה הוא כבש במלא מובן המילה.

דף מד/ב ואין שותין מים בפני רבים

שתיית מים בפני רבים

התורה מעדנת את לומדיה ומשגבת לרום השמים את מעלת ההוגים בה יומם וליל ושוקדים בה כל חייהם, עד שהם מתעלים לדרגות גבוהות. אנו יודעים זאת, והשבוע גם נוכל להווכח בזאת, על ידי לימוד גמרתנו. אמרה מיוחדת אומר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא: "ואין שותין מים בפני רבים". רש"י (ד"ה "ואין שותין מים") מפרש: "דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה". נמצאנו למדים, כי הנהגה זו נאמרה בתלמידי חכמים, אשר נפשם מתעדנת והצניעות היא מנת חלקם.

ברם, הפוסקים לא הסכימו ביניהם על איזה משקים מדובר ובאלו מקרים. מחלוקתם נובעת מדברי בעלי התוספות (ד"ה "ואין שותין מים" השואלים מן המסופר בגמרא (פסחים פו/ב) על אחד האמוראים ששתה כוס בפני ציבור. בעלי התוספות מתרצים, ונצטט את לשונם כדי להבין את מחלוקת הפוסקים: "היינו בשעת סעודה... ובהלכות דרך ארץ אמרין דברבים הופך פניו לצד אחר וישתה מים נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד".

ה"מגן אברהם" (או"ח סי' ק"ע) סובר, כי לעולם על תלמיד חכם לשתות בצניעות, לבד מאשר משקים שאינם מים ובתוך הסעודה בלבד. אולם, לדעת האליה רבה (שם) כוונת בעלי התוספות היא, שהנהגת תלמידי החכמים אינה אלא לגבי שתיית מים שלא בשעת הסעודה. כלומר, מידת הצניעות היא שלא לנהוג באופן המעורר תשומת לב מיותרת. מעתה, שתיית משקאות בחברת רבים, מקובלת בכל המקומות, שהכל סועדים את לבם ומרוויים את צמאונם במשקאות, ולוגמים יינות. ברם, אין זה נהוג להתכנס לשתיית מים. לפיכך, על תלמיד חכם להמנע משתיית מים בפומבי לעיני הרבים (עיי"ש שמביא לכך מקור מפסקי תוס' ועיי"ש בשע"ת ס"ק ד').

גאון קדמון, בשם מוה"ר יעקב יהודה אויש מפראג, כתב הגהות על ה"אליה רבה" (נדפסו לאחרונה במהדורת ה"לבוש" זכרון אהרון), והוא מביא ראיה מופלאה מרש"י כשיטת ה"אליה רבה", שלא נאסרה אלא שתיית מים שלא במקום סעודה.

בגמרא (שבועות מ/א) מסופר, כי פעם אירע שריש לקיש נמנע מלהגיב על דברים שאמר רבי יוחנן, מפני שבאותה עת הוא שתה. רש"י מוסיף על אתר, שהוא שתה מים בבית המדרש. מניין ידע רש"י שהוא שתה מים דווקא? אין זאת, אלא שרש"י התקשה מדוע השתיה מנעה ממנו לשמוע את דברי רבי יוחנן. על כרחך, שמפני הצניעות הוא הסב את פניו בעת ששתה. מכך הסיק רש"י שהוא שתה מים, כשיטת ה"אליה רבה", שרק בעת שתיית מים, שלא בשעת סעודה, על תלמיד חכם להסב את פניו...

להלכה, כתב ה"בכר יוסף" (שם), כי הלכה זו נוהגת ביחיד סגולה בלבד שבכל דור ודור [כדעת ר"ת בתוספות]. אולם, ה"משנה ברורה" (שם) ס"ק י"ג) כותב בפשטות: "אין דרך ארץ לתלמיד חכם לשתות... והוא מביא את שתי השיטות הנזכרות, ואינו מצוין כי המדובר ביחיד סגולה בלבד

נגיעה באוויר: ניתן להסביר בשני אופנים את הגדרת הטומאה של כלי חרס. אפשר, שטומאה הנכנסת לחלל הכלי נחשבת כמי שנוגעת באווירו, ואז אז הכלי נטמא ב"טומאת מגע", שהיא אחת הדרכים המוכרות לקבלת טומאה, ובכל זאת, אף על פי שכלי חרס מקבל טומאה באמצעות מגע, גזרה חכמתו יתברך שמגע באווירו הפנימי בלבד מטמא אותו.

טומאת תוך: אפשר גם לפרש, כי לעולם כלי חרס אינו נטמא על ידי טומאת מגע, ולפנינו אמצעי הטמאות חדש, "טומאת תוך", שטומאה הנמצאת בתוך כלי החרס, מטמאתו.

וגם נפקא מינה נאה יש לחקירה זו, כדי להבינה כיאות. מה דינו של כלי חרס שטומאה נשקה לחללו. הוי אומר, הטומאה נגעה באוויר החלל של הכלי, אך היא לא נכנסה לתוכו [דוגמא לדבר, הדורך על הקרקע, נוגע בה אך אינו נמצא בתוכה]. אם טומאת כלי חרס היא טומאת מגע, הרי הטומאה נגעה באוויר כלי החרס והוא נטמא. ברם, אם כלי חרס נטמא על ידי "טומאת תוך", במקרה זה הטומאה לא היתה בתוך כלי החרס, והוא לא נטמא (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ובחזון איש כלים סי' י"א אות י"ב).

דף מ/ב בטלה שלש

מיהו כבש?

סוגייתנו העוסקת בבעלי חיים נטולי איברים שונים, מציינת מי מהם נחשב בעל מום, ואינו ראוי לעלות על המזבח כקרבן, ומי מהם אינו בעל מום. בין היתר משנתנו מציינת את הטלה, הלא הוא הכבש, שאם ניטל זנבו ונותרו בו שלש חוליות בלבד, הרי זה מום, אך אם נותרו בו ארבע חוליות, אינו בעל מום.

גזע המרינו נטול אליה: כיום קיימים מינים רבים של כבשים, מהם שונים זה מזה, והעיקר, הנוגע לעניינו, נטולי אליה! הכבש המצטייר במוחנו הוא בעל אליה, הלא הוא הזנב, שהתורה ציוותה להקריבו על המזבח (ויקרא ג/ז-ט): "אם כשב הוא מקריב... והקריב מזבח השלמים... האליה תמימה". אחד הגזעים הנפוצים כיום בעולם, הוא גזע המרינו, שמוצאו מספרד והוא מהווה כחמישית מכלל הכבשים בעולם, והוא מבוקש ביותר בגין צמרו המשובח, צמר פלומתי, עדין גמיש ומסולסל, וכן, גם הוא, חסר אליה. האם הוא הכבש שעליו דברה התורה? האם מצמרו ניתן לטוות ציצית, לקיים בו מצוות ראשית הגז, היש בו איסור כלאים, האם ניתן להעלותו על המזבח?

שינוי מחמת תנאי הסביבה, אינו משנה את מינו של בעל החיים: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שור"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' קכ"ג) מוכיח מן הגמרא (ב"ק נה/א), כי שינויים שאירעו בבעלי חיים, מחמת שינויי מקומות ואקלים, אינם משנים את זהותם. הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שור"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' רל"ו) מחזק את דבריו בכך, שבתורה נזכרו שלשה מינים של בהמות טהורות בלבד, כבשים, עיזים ובקר, ומאחר שבעלי החיים הנידונים טהורים, ורוב סימניהם דומים לכבשים, הרי הם נחשבים כבשים לכל דבר ועניין, שטבעם השתנה מחמת תנאים סביבתיים וכדומה.

כבשים גבוהים מגמל: הנה, הוא מוסיף, בעלי התוספות (מנחות פז/א ד"ה "שגובה") כותבים, כי הכבשים שהוקרבו כקרבן התמיד, היו גבוהים יותר מגמל! הרי לנו, כי גם כבשים השונים מאלו המצויים, נחשבים ככבשים לכל דבר ועניין.

ברם, הוא מסייג את דבריו, כי יש להסתפק, אם כבש נטול אליה ראוי להקרבה כקרבן על המזבח, שכן, במשנתנו מבואר, כי כבש נטול אליה הוא בעל מום. מאידך, יתכן, שדווקא כבש השונה משאר הכבשים בחסרון אלייתו, נחשב בעל מום, אך אם נשתנה טבעם והם נטולי אליה, שמא אין זה נחשב מום.

